№ 175 Նոյեմբերի 15 Երեքշաբթի 1883 Նոյեմբերի 15 Երեքշաբթի № 175

ՏԱՍՆԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ: Առանձին համարները 5 կօպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կօպէկ:

Ցանկանում եմ ԳԾԱԳՐՈՒԹԵԱՆ, ՆԿԱՐՉՈՒԹԵԱՆ և ԹՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԵՐ ունենալ հայոց ուսումնարաններում:

ՕՐ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆՑ

Գրիբօեդօվսկայա փողոց, տուն Մունթօյեվի, № 7

1—1

ՄՕՍԿՎԱՅԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՄԻ ՈՒՍԱՆՈՂ ՑԱՆԿԱՆՈՒՄ Է ՈՒՆԵՆԱԼ ԴԱՍԵՐ ՌՈՒՍ և ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒՄ:
ՀԱՍՑԷՆ ՀԱՐՑՆԵԼ «ՄՇԱԿԻ» ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ:

1—5

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Մեծ-Ղարաքլիսայից: Ներքին լուրեր:—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Արտաքին լուրեր:—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Գործակատարի յիշատակարանից:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՄԵԾ ՂԱՐԱՔԼԻՍԱՅԻՑ

—

Նոյեմբերի 10-ին

Յայտնի իրողութիւն է, որ ոչ մի պաշտօնի հետ գիւղական համայնքը այնքան գործ չունի և այնքան ուղղակի յարաբերութեան մէջ չէ որչափ անտառապետների հետ: Յայտնի իրողութիւն է և այն, որ ոչ ոք այնքան միջոցներ չունի իր ձեռքում ժողովրդին իր զօրութիւնը, ամենակարողութիւնը ցոյց տալու, որչափ անտառապետը:

Ո՞վ է հակառակում, որ անտառի պահպանութեան համար հարկաւոր է կարեւոր միջոցների դիմել: Բայց ամենատեսակ խստութիւններ գործ դնել միմիայն մի հասարակութեան վերաբերութեամբ, քանի որ ազգաբնակութեան մեծամասնութիւնը առատութեան մէջ փտում է, որը վայելում է այդ արտօնութիւնը, 'ի շնորհս իր բռնած բարեկամական դիրքի, ոչ մի ցանկալի հետեանքի չէ կարող հասցնել. դրանով անտառի գոյութիւնը չէ կարելի պահպանել: Ծայրայեղ խստութիւնները, այն էլ լոկ մի հասարակութեան վերաբերութեամբ, աւելի կարող են նպաստել անտառի ոչնչանալուն և սպառվելուն, քան թէ պահպանութեան և աճման: Եւ դեռ ևս կան մարդիկ, որոնք կարծում են, որ այդպիսի դիրք բռնելով դէպի մի աղքատ ժողովուրդ, մեծ ծառայութիւն են անում և տէրութեան շահերն են պաշտպանում: Բայց աւելի լաւ է անցնել մեր ներքին կեանքի երևոյթներին:

Այս տարի աշնանը մեզանում տեղի ունեցաւ մի խոշոր գողութիւն, որի նմանը շատ սակաւ է պատահում. յանկարծ 14 եզներ ու կովեր անյայտացան: Թուրքերի վրա ոչ ոք չէր կարող կասկածել, քանի որ դրանք բոլորը հեռացած էին մեր սահմաններից: Ղարաքլիսայում կան մի քանի ցեղեր, որոնք յայտնի են իրանց աւազակաբարոյ բնաւորութեամբ և շատ ճարպիկ ու հմտացած են գողութեան մէջ: Թէև կասկածը դրանց վրա է ընկնում, բայց դեռ ևս յայտնի փաստեր չունենալով ամենքը լռում էին և մի և նոյն ժամանակ ծածուկ շարունակում հետախուզութիւնները, որոնք փառքով պսակվեցան: Յանցաւորները թէև կալանաւորվեցան, բայց ափսոս որ երաշխաւորութեամբ արձակված են այժմ: Այստեղ զարմանալին այն չէ, որ մի քանի գիւղացիք մի յանդուգն գողութիւն են արել. դա յաճախակի կրկնվող սովորական երևոյթ է, նրանց պապական փէշակն է: Զարմանալին և հետաքրքիրը այս գործի մէջ այն է, որ մեղադրվածների աթոռի վրա այսօր բազմելու է և մի բարոյականութեան ուսուցիչ, մի հոգևոր հովիւ, աւետարանի բարձր ճշմարտութիւնները ժողովրդին քարոզող մի քահանայ: Գոնէ մենք առաջին անգամն ենք լսում, որ հայ քահանան աւազակների պարագլուխ է հանդիսանում: Այս էր պակաս: Պատմում են այդ քահանայի մասին, որ այդ դէպքը առաջինը չէ, այլ այդպիսի քաջագործութիւններ սովորական են եղել նրա համար, որը ճարպիկութեամբ կարողացել է ծածկել մինչև ցայսօր: Աւելորդ եմ համարում հոգևոր բարձր իշխանութեան ուշադրութիւնը դարձնել այս խայտառակ երևոյթի վրա: Հասարակութիւնը սպասածից աւելի խստութեամբ վարվեց յանցաւորների հետ և թէև համախոսական կազմեց բարձր իշխանութիւնը ներկայացնելու նրանց գիւղից արտաքսելու համար, բայց մենք դժուարանում ենք հաւատալ այդ օգտակար գործի իրագործմանը և կարծում ենք, որ դա էլ մեր միւս հասարակական փայլուն վճիռների նման կը մնայ որպէս մեռած տառ և օդը կը ցնդվի: Իսկ յայտնի աւազակները մի կերպ ազատվելով, աւելի եռանդուն կերպով կը շարունակեն հարստահարել նիւթականապէս առանց այն էլ թշուառացած ժողովրդին: Բայց երանի թէ սխալված լինէինք և հասարակութեան բանիմաց անձինք համատամութեամբ գործէին և աշխատէին մնացած ժողովրդին ազատել այդ կատարեալ չումաներից:

Ծաղիկ հիւանդութիւնը (առաւելապէս սև ծաղիկը) այս տարի 60-ից աւելի անմեղ զոհեր տարաւ մեզանից, որ բաւական մեծ պրօցենտ է գիւղի հետ համեմատելով: Մի այսպիսի զգալի հարուած ծաղկից, 5 տարի առաջ 77 թ. ստացանք գրեթէ նոյն չափով. բացառութեամբ 3—4-ի, մնացած զոհերը ոչ մէկը պատուաստած չէին. և մենք համոզված ենք, որ եթէ բոլոր մանուկները պատուաստած լինէին, զոհերի թիւը շատ աննշան կը լինէր. (չը կայ օրէնք առանց բացառութեան): Իշխանութիւնը ուշադրութիւն դարձրեց և ծաղկահատ ուղարկեց, բայց ժողովուրդը չը գիտեցաւ օգտվել որպէս պէտք էր: Մեր կոյր բաղդից յայտնվեցաւ, որ ժողովրդի մէջ (գլխաւորապէս կանանց) տիրում է մի շատ վնասակար նախապաշարմունք. այդ այն է, որ տարափոխիկ հիւանդութեան ժամանակ պատուաստել՝ Աստուծոյ դէմ մեղանչել կը նշանակէ: Քահանաների բարոյական ազդեցութիւնն էլ շատ քիչ է օգնում այսպիսի դէպքերում: Ամբոխի նախապաշարմունքը այնքան զօրեղ է, որ դժուարին է կոտրել և համոզել, որ Աստուծոյ հակառակ այստեղ ոչինչ չը կայ. հարկաւոր է ամենայն զօրութեամբ կռւել վարակիչ հիւանդութեան դէմ և հետևել բժշկների փրկարար խորհուրդներին, որոնցից բաղդի բերմունքով 3—4 ունի Ղարաքլիսան:

Պէտք է ասել, որ ուսուցիչների կողմից մեր դպրոցները բարեբաղդ են գտնվել. այս տարի ևս նոյն բաղդն ունեցան: Նորեկ ուսուցիչները (պ.պ. Զաքարեան և Ղարադեօզեան) փայլում են բարեխղճութեամբ, աշխատասիրութեամբ և իրանց բռնած համեստ դիրքով շատ լաւ տպաւորութիւն են

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳՈՐԾԱԿԱՏԱՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՑ

—

Ես իմ վարժապետիս, տէր-Վահակի թուլութիւնների բանը վաղուց գիտէի, այդ պատճառով բոլորովին չը զարմացայ Թամարի այս խօսքերի վրա:

Մենք հասանք ուսումնարան. ես գրեանքը յանձնելով Թամարին, գնացի մագազին: Գործակատարները բոլորը եկել էին և առևտուրը արդէն սկսվել էր. ես իսկոյն բռնեցի ինձ համար նշանակված տեղը: Օրը շաբաթ էր: Շ… քաղաքի վաճառականական խանութներում այդ օրը առևտուրը համեմատաբար շատ կենդանանում է, որովհետև մօտակայ գիւղերի բնակիչները քաղաք բերում են զանազան կենսական պիտոյքներ, օրինակ իւղ, պանիր, հաւ, ձու և այլն, ծախում են և գոյացած փողերով առնում են այն, ինչ որ իրանց հարկաւոր է: Աղա-Գուլամեանցների մագազինը, ունենալով գիւղացիներից բազմաթիւ ծանօթներ, այդ օր մի առանձին կերպարանք էր ստանում: Ոչ մի մագազին, ոչ մի խանութ շաբաթ օրերը այնպէս չէր լցվում մուշտարիներով ինչպէս աղա-Գալամեանցների մագազինը: Գործակատարները շատ կտորներ չափելուց յոգնում էին, իսկ Գրիգորի ձեռքերը մաշվում էին, շատ փող համրելուց: Քիչ ժամանակից յետոյ, Մակարաղան ֆսֆրսալով եկաւ. գործակատարները, ինչպէս սովոր էին, վեր թռան տեղերից և ամեն մէկը, խորը կերպով գլուխ տալով, մեխվեց տեղի վրա արձանի պէս: Փոքր առ փոքր մուշտարիները և առևտուրը տաքացաւ. ես ամենայն կերպ աշխատում էի անգործ չը մնալ, թէև, գործերին անտեղեակ լինելով, ոչինչ չը գիտէի կատարել: Այն գործակատարը, որի մօտ ես կանգնած էի, պատուիրեց ինձ ծախած և չափած կտորները ծալել ու թղթերի մէջ փաթաթելով, յանձնել մուշտարիներին: Այդ գործը մի առանձին հմտութիւն չէր պահանջում, ես մի երկու կտորներ փաթաթելուց յետոյ իսկոյն ընտելացայ նրան: Ես բթամիտ տղայ չէի, այլ ունէի քիչ թէ շատ ընդունակութիւն շուտ բան սովորելու, բայց այդ զահրումար «արշին բանեցնելը», այսինքն կտորներ չափելը մի փոքր դժուար էր և ես առաջին օրը շատ աշխատեցի, չը կարողացայ սովորել: Մօտս կանգնած գործակատարի ձեռքերի ճարպիկութիւնը իմ նախանձը շարժում էր. նա այնպիսի արագութեամբ էր ձեռքում պտըտացնում արշինը, որ ես բոլորովին զարմացած էի. «ախ, երբ կը լինի, որ ես էլ այդպէս չափել կարողանամ»—մտածում էի ես, աչքիս տակով մտիկ տալով նրա ձեռքերին:

Մակար աղան նոյնպէս զբաղված էր. նա գնում էր այս և այն գործակատարի մօտ, մտիկ էր անում, սովորցնում էր այս այսպէս անել, այն այնպէս չափել կամ ծալել և այլն: Երբեմն մօտենում էր մուշտարիներին և նրանց հետ զանազան հանաքներ անելով զբաղեցնում էր «որ չը փախչեն», մի խօսքով այն օրը ես նրան շատ ուրախ, շարժուն և զուարթ տեսայ: Պէտք է ասած որ աղա Մակարը մի քանի ինքնուրոյն շարժողութիւններ ունէր, որոնց արտայայտութեամբ կարելի էր իմանալ նրա հոգեկան այս կամ այն տրամադրութիւնը: Ուրախ և բաւական ժամանակը նա սովորութիւն ունէր իր մսալի և կլորիկ երեսի վրա խաղացնել մի տեսակ ինքնուրոյն ժպիտ: Այդ ժամանակ նրա աչքերը կուշտ և ուրախ կատուի աչքերի նման փայլում էին, յօնքերը բարձրանում, հաստլիկ շրթունքները ստէպ ստէպ բաժանվում իրարուց, որոնց տակից երևում էին նրա սպիտակ ատամները: Նա քայլում էր շուտ շուտ, ըմբշամարտութեան հրապարակի վրա խաղացող փահլեվանի նման թևերը օդի մէջ շարժելով և լըխլըխացնելով իր չաղ մարմինը, որը այնքան հաստ էր, որ քիչ էր մնում երկարութիւնը և լայնութիւնը հաւասարվէր: Նա խօսում էր գործակատարների հետ ուրախ և կակղութեամբ, պարգևելով նրանցից ամեն մէկին մի մի պայծառ ժպիտ: Իսկ երբ տխուր էր լինում, նա խիտ յօնքերը պցում էր ցած, նեղ ճակատը կնճռոտում, աչքերը փոքրացնում, ձեռքերը մէջքին դնում և գլուխը քարշ արած հանդարտ քայլերով ման գալիս: Մարդ եմ ուզում, որ այդ ժամանակ կարողանար կանգնէր. վայ այն գործակատարի հալին, որը մի սխալ էր գործել այդ ժամանակ. Մակար աղան կը բացէր իր բերանը և տեղային բոլոր փողոցային յիշոցները կը թափէր նրա գլխին թէ հայերէն և թէ թուրքերէն լեզուով:

Այդ օրը Մակար աղան գտնվում էր բաւական ուրախ տրամադրութեան մէջ. նա խօսում էր ամենքի հետ քաղցրութեամբ, մինչև անգամ ես ևս այդ օրը արժանացայ նրա առանձին ուշադրութեան: Շուտ շուտ նա մօտենում էր ինձ և տեսնելով որ ես լաւ չեմ ծալում կտորները կամ կարգին չեմ փաթաթում թղթերի մէջ, առնում էր ձեռիցս կտորը և ինքն կապում քաղցրութեամբ սովորցնելով ինձ: Մակար աղայի ուրախութեան պատճառը յայտնի էր. առևտուրը այնքան յաջող էր այդ օրը, որ մենք գիւղացի մուշտարիների ձեռքից հանգստութիւն չունէինք: Բայց մի դէպք, որ ինձ համար ծիծաղելի է և այդ ժամանակ անհասկանալի, սակայն Մակար աղայի հոգեկան տրամադրութիւնը փոխել: Մի, ինչպէս մեզանում ասում էին, աշխարհ տեսած գիւղացի, որը քանի տարի գիւղում տանուտէրի պաշտօն կատարելով և չիվլելով քիչ թէ շատ կրթված մարդկանց հետ մի փոքր ինքն էլ մտաւորապէս տաշվել էր և ռուսերէն էլ կոտրատում էր, հինգ արշին մահուդ էր առնում: Մահուդի գինը վերջացնելուց յետոյ գործակատարը չափեց հինգ արշին և կամենում էր ծալել, բայց յանկարծ գիւղացին բռնեց նրա ձեռքից և ասեց.

—Մի անգամ էլ չափիր, աղբէր, մէկէլ օրը դուտասը արշին չիթ ես տուել, տարել եմ տուն և նորից չափել, մի արշին պակաս է դուրս եկել: Պօժօլստայ տէս, էլի սխալված չը լինես:

Գործակատարը տրտնջալով երկրորդ անգամ չափեց, ուղիղ եկաւ և սկսեց գիւղացուն պախարակել նրա կասկածանքի համար: Բայց գիւղացին չը բաւականացաւ գործակատարի չափելով:

—Պօժօլստայ, զօսպօդին փրիկաշչիկ, տուր ես չափեմ—ասեց չարաճճի գիւղացին կէս ռուսերէն և կէս հայերէն լեզուով, կարծես թէ կամենալով ցոյց տալ թէ շատ էլ բոլի չինականներից չէ ինքը: Գործակատարը տուեց նրան արշինը և մահուդը, գիւղացին չափեց և դուրս եկաւ ուղիղ չորս արշին և կէս:

—Տեսնում ես, հէնց ասում ես սուտ եմ ասում. աղբէր, էսպէս ժուլիկութիւն կը լինի, որ դուք էք անում—ասեց գիւղացին իր ձայնը բարձրացնելով:

Մակար աղան հեռուից տեսնելով, իմացաւ թէ բանը ինչումն է և մօտեցաւ գիւղացուն:

—Հըմ, ինչ է ապէր, ինչի ես ղալմաղալ բարձրացրել:

—Ինչ անեմ, որ ղալմաղալ չանեմ, աղա, քո գործակատարը մահուդս պակաս ա կտրել, հինգ արշինի տեղ, չորս ու կէս է տալիս:

—Ին՞չ ես ասում, ապէր, իմ գործակատարը էսպէս ղալաթներ չի անի, մտածիր ինչ ես ասում:

—Աղա՛, չես հաւատում, առ ինքդ չափիր:

—Տուր տեսնեմ:

գործում հասարակութեան վրա. այս վերջին կէտերում մինչև անգամ գերազանցում են նախորդներից: Թող «Մեղուի» լրատուն միամիտ մնայ և սուտ լուրեր չը հաղորդէ: Պ. Տ. Մ. ճշմարիտ է վատ ուսուցիչ չէր, գոհ ենք այդ կողմից, բայց ցաւօք սրտի պէտք է ասել, որ իր անհանգիստ և կոշտ բնաւորութեամբ անկարող եղաւ ընդհանրութեան համակրութիւնը և սէրը տանել իր հետ: Պ. Ղարագէօզեանը, որ աւարտած է Ռումնի երկրագործական դպրոցը, ըստ առաջարկութեան ուսուցչական ժողովի յանձն առաւ մարմնամարզութեամբ պարապել աշակերտների հետ դասամիջոցներին (վատ չէր լինի եթէ ուղղակի առանձին դասեր նշանակվէին): Ցանձն առաւ և գիւղատնտեսութիւնից դասեր աւանդել բարձր դասարանում, գլխաւորապէս այգեգործութիւնից, անասնապահութիւնից և մեղուապահութիւնից, որոնք կարող են Ղարաքլիսայում շատ յաջողութեամբ առաջ գնալ: Գործնականապէս (այգեգործութեամբ) նա կը սկսի պարապել գարնանը, դասերից դուրս, դըպրոցի սեպհական հողի վրա միջոցը ներելուն չափ: Այդ նպատակի համար որոշվեցաւ մի քանի ներկայացումներ տալ, դպրոցի վրա նոր ծախսեր չը ծանրաբեռնելու մտքով: Անկեղծ սրտով յաջողութիւն ենք ցանկանում և հրաւիրում ենք հասարակութեան եռանդուն աջակցութիւնը, որից կախված է ամեն մի սուրբ գործի յառաջադիմութիւն: Մանաւանդ հրաւիրում ենք տանուտէրի ուշադրութիւնը: Անհրաժեշտ է երիտասարդ ոյժերը խրախուսել, եթէ կամենում ենք նրանցից օգտվել: Պ. Ղարագէօզեանը մի և նոյն ժամանակ պատրաստվում է հրապարակական դասախօսութիւններ կարդալ գիւղատնտեսութիւնից. խորհուրդ ենք տալիս ղարաքլիսեցոց չտապել օգտվելու այդ պարոնի մասնագիտութիւնից: Ցանկալի կը լինէր, որ պ. Ղ. համաձայնէր մի քանի տարի չարունակ մնալ Ղարաքլիսայում: Ըստ ամենայնի չահաւէտ կը լինէր մեր հասարակութեան համար:

Ամենից յարգված տեղական հիւանդանոցի բժ. պ. Տիշևսկին վերջապէս տեղափոխվեց այլ տեղ, տանելով իր հետ ընդհանուր հասարակութեան սէրը և համակրանքը. 'ի սրտէ ցաւում ենք, որ զրկվեցանք այդպիսի ժողովրդական անհատից:

***

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Այն կօնցերտը, որ պ. Զիժեան պէտք է տար նոյեմբերի 26-ին Արծրունու թատրօնում, մասնակցութեամբ պ. պ. Գօրսկու և Բէտինգի, յետաձգվում է այժմ և տրվելու է դեկտեմբերի 3-ին, շաբաթ օր, նոյն Արծրունու թատրօնում:

«Հիւսիսային հեռագրական գործակալութիւնը» հաղորդում է Նօվգօրոդից, որ գինուոր Գերասիմօվ, մի տասը տարեկան աղջիկ բռնաբարելու համար դատապարտված է զինուորական դատարանի վճռով տասն և երկու տարվայ տաժանակիր աշխատանքի բերդերի մէջ:

—

Կովկասի Հայոց Բարեգործական ընկերութեան խորհրդի նախագահ պ. Ալէքսանդր Անանեան խնդրում է մեզ տպել մեր լրագրի էջերում հետեւեալ յայտարարութիւնը: «Հայոց Բարեգործական ընկերութեան խորհուրդը խոնարհաբար խընդրում է ընկերութեան յարգոյ անդամներին շնորհ բերել կիրակի, ամսիս 20-ին, առաւօտեան 11 ժամին, Արծրունու թատրօնը, ընկերութեան ընդհանուր ժողովին, ընդհանուր ժողովի նախագահ և քարտուղար, խորհրդի չորս անդամ և հինգ փոխանդամ ընտրելու և ընկերութեան հաշիւները վերատեսուող Յանձնաժողովի զեկուցումը լսելու»:

—

Շնորհակալութեամբ ստացանք Շուշի քաղաքում տպված հետեւեալ գիրքը. «Արարատի գլուխը» ճանապարհորդական տպաւորութիւնների նըկարագիր Դ. Լ. Մօրդօվցեվի: Այդ գիրքը, որ նախ ռուսերէն լեզուով հրատարակվեցաւ, հայերէնի փոխադրեց պ. Առաքել Բաբախանեանց: Գիրքը չատ մաքուր կերպով տպված է Շուշի քաղաքում, ներկայ 1883 թւին, Միրզաջան Մահտեսի-Յակոբեանցի տպարանում: Գինը 1 րուբլ է: Խորհուրդ ենք տալիս հայ հասարակութեանը գնել այդ հետաքրքիր գիրքը, որ ռուս Մօրդօվցեվ պրօֆէսօրի գրչի ծնունդ է և նրա ճանապարհորդութեան հետեւանքը Ռուսաստանի հայաբնակ նահանգներում: Պ. Մօրդօվցեվ համակրութեամբ և անկողմնապահութեամբ է վերաբերվում դէպի հայերը: Գիրքը առնել կարելի է Շուշիում կամ տպարանատէր Մահտեսի-Յակոբեանի գրավաճառանոցում, կամ դիմելով փոխադրողին հետեւեալ հասցէով. Шуша, Аракелу Бабаханянцъ.

—

Մոսկվայի համալսարանի նախկին պրօֆէսսոր և նախկին քաղաքագլուխ պ. Չիչէրին հրատարակել է, ինչպէս յայտնի է, երկու հատորներից բաղկացած մի գիրք «Սեփականութիւն և Պետութիւն» վերնագրով (Собственность и Государство): Այդ գրքի ընթերցանութեամբ այս րոպէիս զբաղվելով, կարող ենք ասել, որ Չիչէրինի գրքի պէս մի հեղինակութիւն վաղուց լոյս չէ տեսել Ռուսաստանում: Այդ գիրքը դարագլուխ կը կազմի ռուսաց քաղաքական գրականութեան մէջ:

—

ՄԵԾ-ՂԱՐԱՔԼԻՍԱՅԻՑ մեզ գրում են: «Հէնց այս րոպէիս հաստատ աղբիւրից տեղեկացայ, որ անտառապետը հասարակութեան աղերսանքներին զիջանելով, թոյլ է տուել փայտ բերել, անձամբ ստուգելով, որ չիրաւի ժողովուրդը ձմեռվայ համար փայտի պաշար չունի: Աղքատներին մինչև անգամ մերձաւոր անտառներից է թոյլ տուել փայտ բերել»:

—

«Երևանի Ցայտարարութիւններ» թերթի մէջ կարդում ենք հետեւեալը: «Լսում ենք, որ Ս. Սինօդը սաստիկ հրամայել է բոլոր դպրոցական վարչութեանց, որ շուտով ներկայացնեն Սինօդին իրանց յանձնված դպրոցների ուսման ծրագրերը և տեղեկութիւն թէ իւրաքանչիւր դպրոց քանի ուսուցիչ ունի, որտեղ են ուսած դոքա, քանի աշակերտներ կամ աշակերտուհիներ ունի դպրոցը և թէ ինչ դաւանութեան և ազգութեան են պատկանում դոքա: Ժողովելով այս տեղեկութիւնները Սինօդը պէտք է ուղարկի լուսաւորութեան մինիստրութեանը, որ վաղուց է պահանջում այդ տեղեկութիւնները Սինօդից: Ցանկալի կը լինէր, որ «Արարատ» ամսագիրը օգուտ քաղէր այս հանգամանքից և լոյս ընծայէր այս տեղեկութիւններն ու ծրագրերը, որով մեծ ծառայութիւն արած կը լինէր մեր ուսումնարանական գործին»:

—

Նոյն թերթի մէջ կարդում ենք հետեւեալը: «Մեզ պատմում են, որ Երևանի գաւառի Արամուս և Գեամրէզ գիւղերի ճանապարհից կէս վերստ հեռու կայ մի բլուր, որի գլխում գտնվում է փոս, մօտ կէս արշին խորութեամբ: Ամենայն ձմեռ այդ փոսից բարձրանում է ամպաձև գոլորշի: Իսկ եկած ձիւնը, որքան և սաստիկ լինի ձմեռը, իսկոյն հալվում է»:

—

ՇԱՄԱԽՈՒՑ մեզ գրում են, որ քաղաքի չորս կողմ շատ յաճախ պատահում են աւազակութիւններ և գողութիւններ: Քանի մի ժամանակ առաջ, քաղաքից մի քանի վերստ հեռաւորութեամբ, 6 հոգի աւազակներ յարձակվելով 27 հոգուց բաղկացած քարվանի վրա, կողոպտել են ճանապարհորդներին և ապա նրանց կապոտելով, գցել էին ճանապարհի մի կողմ: Շամախում երեկոյեան, ժամը ութից ուշ, երկիւղալի է փողոց դուրս գալ: Աւազակները շատ անգամ գողանում են գիւղացիներից տաւար, ձի, ոչխար, կրակում են ցորենի, գարու և խոտի դէզերը, վերջապէս, կտրատում են այգիների ծառերը:

—

Մեր թղթակիցը ՇԱՄԱԽՈՒՑ մեզ գրում է, որ այդ քաղաքում առևտուրը օրից օր ընկնում է, իսկ կենսական պիտոյքները թանգանում են:

Նոյն տեղից մեզ գրում են հետեւեալը: «Այս տարի Շամախու գաւառում գինու բաւական առատութիւն է տիրում: Միմիայն Մադրասայ գիւղում, որ բաղկացած է մօտ 350 տնից, հաչվում են մինչև 5000 բեռ. գինի: Գիւղացին բեռը 25 րուբլուց պակաս չէ ծախում: Ենթադրելով, թէ բեռը կը ծախվէր 20 րուբլով, ուրեմն Մադրասայ գիւղը այս տարի արտահանում է 100,000 րուբլու գինի: Սաղեան գիւղը ունի մօտ 110 տուն և այս տարի արտահանում է մօտ 1,500 բեռ. գինի, այսինքն 30,000 րուբլու: Այսպէս և միւս գիւղերը»:

—

Մայրաքաղաքի լրագիրներում կարդում ենք, որ Ս. Պետերբուրգի մեծ թատրօնը փակվել է և իտալական օպէրան դադարել է, քանի որ հասարակութիւնը չէ յաճախում թատրօնը: Իսկ ռուսաց օպէրան և բալէտ տեղափոխված են փոքր թատրօն: Ուրեմն, երևում է որ Ս. Պետերբուրգումն էլ, Թիֆլիսի պէս, մարդիկ, և ամենատնտեսները ոչ սիրտ, ոչ էլ փող ունեն թատրօն մտնելու և տահասարակ զուարճանալու:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Պօրտուգալիայից «Temps» լրագրին հաղորդում են, որ գերմանական թագաժառանգի ճանապարհորդութեան առթիւ հասարակական կարծիքը Լիսսաբօնի և Օպօրտօի մէջ սաստիկ յուզված է: Երկիւղ է յայտնվում, որ միապետական Սպանիան կամենում է իշխան Բիսմարկի հովանաւորութեան ներքոյ գրաւել Մարօկկօ: Պօրտուգալիայի ազատամիտ հանրապետական լրագիրները ասում են, որ Սպանիայի դիտաւորութիւնները աւելի էլ մեծացնում են Պօրտուգալիայի համակրութիւնը դէպի Ֆրանսիա և փնտռում են առևտրական դաշնագրին Սպանիայի և Պօրտուգալիայի մէջ:

—Երբ զինուորական վերջին ապստամբութիւնները Սպանիայի մէջ անաջողութիւնների հանդիպեցան, մի քանի լրագիրներ լուրեր տարածեցին, իբր թէ ապստամբութեան կենտրօնը Փարիզն է: Այդ առիթով «National» լրագրի մէջ մի յօդուած է տպված, որի մէջ սպանիական ընդդիմադրական կուսակցութիւնը բաւական ուժեղ է համարվում: «Միթէ Ալֆօնս թագաւորը այնպէս անսահման հաւատում է գերմանական ամենազօրութեանը, որ ընդդիմադրական կուսակցութիւնը նրան աշակերտների ժողով է երևում, ասում է «National» լրագիրը: Հասկանալի է, որ սերբիական թագաւո-

---

Մակար-աղան առաւ մահուդը ու արշինը և գործակատարի երեսին մի տեսակ խորհրդաւոր հայեացք ձգեց. վերջինը նոյն տեսակ հայեացքով պատասխանեց նրան:

—Մի, երկու երեք, չորս, հինգ, սա էլ քեզ փէշքէշ—ասեց Մակար-աղան չափելով մահուդը և մի քառորդ արշինի չափ էլ հինգ արշինից աւել ցոյց տալով գիւղացուն, մտածեց մինչև նրա քիթըջես ամաչում, որ սուտ ես ասում, ապէր:

Բայց ապէրը այն ապէրներից չէր, որ հեշտութեամբ ձեռք քաշէր Մակար աղայից, նա կրկին վերցրեց ինքը արշինը և սկսեց չափել մահուդը:

—Մին, երկու, երեք, չորս, էս էլ քեզ աւել, աղա, մօրկ տուր, չես ամաչում, որ սուտ ես ասում, աղա:

Մակար աղան բարկացաւ, գիւղացու յանդգնութիւնը նրան խիստ վիրաւորեց, բայց այս անգամ նա զսպեց իր բարկութիւնը:

—Ուրեմն դու քո էս տրեխներով ուզում ես ինձ նման մարդուն խաբեբայ շինել էլի—ասեց նա աչքերը չռելով գիւղացու վրա:

—Տրեխներով եմ, թէ չաքմէքով, աղա, էդ քո բանը չի, ես հախըս եմ ուզում:

—Հախիցդ էլ աւել եմ տալիս քեզ, էլ ինչ ես ուզում:

—Աւելը քեզ լինի, իմը տուր:

—Ա՛յ տղա մէկէլ չափիր—դարձաւ Մակար աղան մահուդ կտրող գործակատարին:

Գործակատարը չափեց:

—Մէկ, երկու, երեք, չորս, այդ էլ ուղիղ հինգ. էլ ինչ ես ուզում ապէր:

—Ինձ տուր. գիւղացին առաւ դարձեալ մէկէլ ինքը չափեց:

—Մէկ, երկու, երեք, չորս, էս էլ դրուստ կէս—էլ հինչ ես ուզում—ասեց գիւղացին ծաղրածութեամբ:

—Մի անգամ էլ Մակար-աղան չափեց և դարձեալ դուրս բերեց հինգ արշին ու մի չարեք:

—Ա՛յ մարդ, այսքանն էլ աւել է, էլ ինչ ես զահլէս տանում:

Իմ ծիծաղս շարժվեց. չարագուշակ մահուդը երբեք մարդու ձեռքում, երբեք զանազան երկարութիւն ստանալը ինձ կախարդութիւն թւաց: Վերջապէս երկար վիճաբանելուց յետոյ Մակար աղան մի կերպ ճանապարհ դրեց գլխացաւ գիւղացուն:

Հէնց որ վերջինը տաը մագազինի դռնից դուրս դրեց, Մակար աղայի կատաղութիւնը սաստկացաւ, նա բացեց իր ցիչոցների տօպրակը և ըսկսեց թափել միմեանց ետևից խեղճ մահուդ չափող գործակատարի գլխին:

—Տասն անգամ քեզ ասել եմ—ասեց նա ցիչոցներից յետոյ—որ իմացիր թէ ինչ մարդու հետ գործ ունես, ամենայն մուշտարու հետ չէ կարելի այնպէս անել. աշխարհում միամիտ քիչ չեն, որ դու այդպէս յետ եկածներին ես ուզում խաբել: Մի անգամ էլ քո անզգուշութիւնով ինձ բալի մէջ կը ձգես, այն ժամանակ Աստուած ազատի, խայտառակ կը լինեմ ամբողջ քաղաքում:

Լաւ էր, որ շատ շատ մուշտարիներ էին ներս մտնում, եթէ ոչ ով գիտէ Մակար աղան մինչև երեկոյ իր զուռնան պիտի փչէր խեղճ գործակատարի ականջներին, որը երկիւղից սառել էր ու պատի տակ կանգնել: Երեկոյեան մագազինը կողպելու ժամանակ Մակար աղայի դէմքը կրկին փոխվեց, երբ գործակատար Գրիգորը բացելով դրամարկղը և նոյն օրուայ ծախսից առաջացած փողերը համարելով, դարսեց նրա առաջ: Նրա աչքերը կրկին սկսեցին փայլել, մի վայրկեանում անհետացաւ նրա դէմքի մռայլութիւնը, ինչպէս քամու շարժումից ցրվում են թեթև ամպերը երկնքի երեսից. նա միանգամ ևս ինքը համարելով փողերը ագահութեամբ և չտապով ածեց գրպանը, կարծես թէ վախենալով, որ մի գուցէ մէկը խլի նրա ձեռքից:

Կիրակի երեկոները միշտ Մակար աղան սովորութիւն ունէր եկեղեցու ճաղերից մէկը իր հաշւով վառել տալ, զանձանակի թասերում, փոխանակ սովորական հինգ կոպէկանոցի, ձգել մի մի աբասի և վերջապէս եկեղեցու դռանը կանգնած բոլոր աղքատների ձեռքին մի մի սև փող դնել: Այդ բոլորը կատարելուց յետոյ եկեղեցու դռներից դուրս գալով նա միշտ մի տեսակ խորը հոգոց էր քաշում երեսը խաչակնքելով, կարծես թէ նրա ուսերից ընկնում էր մի աչագին ծանրութիւն և ինձ թւում էր, որ նա այդ ժամանակ ըղձում էր թեթևութիւն: Եկեղեցուց մինչև տուն հասնելը Մակար աղայի դէմքը փայլում էր մի տեսակ պայծառ ուրախ ժպիտով. ինձ համար շատ անգամ հաճելի էր այդ րոպէներում նայել նրա երեսին. նրա մշտական թթուած դէմքի վրա ժամանակ առ ժամանակ երևացող ուրախ ժպիտը, ճշմարիտն ասած, ինձ շատ քաղցր էր թւում: Շատ էլ բնաւորութիւնով մելամաղձոտ մարդ չէր Մակար-աղան, ընդհակառակը, նա, կարելի էր ասել, ուրախ բնաւորութիւն ունէր, բայց այդ միայն յայտնի էր նրա մօտ ընկերակիցների շրջանում, որոնց հետ նա սովորութիւն ունէր շատ յաճախ զանազան տեսակ զուարճութիւններ սարքել: Իսկ մագազինում և տանը ինձ շատ հազիւ էր պատահում նրան տեսնել հոգեկան ուրախ տրամադրութեան մէջ և այդ լինում էր այն ժամանակ միայն, երբ առևտուրը յաջող էր անցել կամ մի որ և իցէ նիւթական շահ էր ստացել մի տեղից: Ցանը սրխուր ժամանակը նա շատ անգամ օրերով չէր խօսում ոչ ոքի հետ և ոչ ոք էլ չէր կարող նրան խօսեցնել, հաւատացած լինելով, որ սրանով կը գրգռեն նրա բարկութիւնը: Տանեցիները այնքան հպատակվել էին Մակար աղայի կամակոր բնաւորութեան, որ նրա տխուր եղած ժամանակ իրանք ևս տխրում էին, իսկ ուրախ եղած ժամանակ, իրանք ևս ուրախանում, այնպէս որ կարծում էիր թէ ամբողջ ընտանիքի հոգեկան տրամադրութիւնը կախված լինէր միակ այդ մարդու հոգեկան այս կամ այն տրամադրութիւնից: Ամենքը Մակար աղայի տուն գալու ժամանակ նայում էին նրա երեսին և նրա դէմքի այս կամ այն արտայայտութեան համապատասխան սկսում շարժվել, խօսել և այլն: Մի և նոյնը անում էին և մագազինի գործակատարները. օրինակ՝ երբ այն օրը գիւղացու մահուդի մասին նա բարկացած գոռում էր գործակատարներից մէկի վրա, ամենքը սկսեցին նոյնպէս իրանց դէմքերը թթուացնել: Երբ անծանօթ էի Մակար աղայի բնաւորութեան հետ, ինձ մի փոքր զարմանալի էր թւում գործակատարների այդ կապկութիւնը, բայց երբ տեսայ, որ խկապէս աղա Մակարը չէ սիրում ուրախ ժամանակը տեսնել իր հպատակներից որ և է մէկի դէմքը թթված կամ սրա հակառակ տխուր ժամանակը տեսնել ուրախ դէմքով, այն ժամանակից ես էլ սկսեցի հետևել միւս գործակատարների կապկութեանը: Առաջին անգամները ինձ ճշմարիտը ասած, շատ խորթ էր թւում, երբ ես սրտով ուրախ էի դէմքս ոյժով կեղծօրէն տխրեցնել, կամ հակառակը անել, բայց յետոյ փոքր առ փոքր սովորեցի և այնուհետև ինձ համար սովորական բան դառաւ և ես ամեն նայն անգամ Մակար աղայի երեսին նայ'ելիս, կարծես թէ ինքնաբերաբար իմ դէմքս իսկոյն փոխվում էր նրա դէմքի արտայայտութեան համապատասխան:

(Կը շարունակվի)

րը այդպէս երեւակայէ, բայց խղաբեկլա թագուհու որդին, որը իր երիտասարդութիւնը աքսորի մէջ է անցկացրել, պէտք է աւելի լաւ ճանաչէ կաստիլական հպարտութիւնը։ Մամուլը անդադար ասում է, որ Մադրիդի պալատի գերմանասէր քաղաքականութիւնը վտանգի է ենթարկում թագաւորող տունը։ Ազատամիտ լրագիրները միաձայն յայտնում են, որ Սպանիայի և Գերմանիայի դաշնակցութեան մասին խօսելն անգամ աւելորդ է։ «Dio», «Correo» և ուրիշ շատ լրագիրներ ասում են, որ Ֆրանսիան ի զուր է անհանգստանում գերմանական թագաժառանգի այցելութեան առիթով, որովհետև սպանիական ժողովրդի մեծամասնութեան կարծիքով, կառավարութեան միակ նախագիծը կարող է լինել պետութեան ներքին վերակազմութիւնը։ Մենք այդ յայտնութիւնը ի նկատի կունենանք և համոզված ենք, որ Ֆրանսիան սպանիական ժողովրդից երկիւղ կրելու առիթ չունի։ Սպանիական հանրապետականները այդ հանգամանքը ի նկատի են առել և պատրաստվում են գործելու համար։»

—Փարիզից «Börsen Courrier» լրագրին հեռագրում են, որ Ջօն Լըմուան մի առաջնորդող յօղուած տպեց «Journal des Debats» լրագրի մէջ, որով մատնացոյց է լինում, թէ ինչպիսի վտանգների է ենթարկվում Սպանիան գերմանական թագաժառանգի ճանապարհորդութեան շնորհիւ, որին սպանիական ժողովուրդը չէ համակրում։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Համաշխարային քաղաքի կեանքից։ —Լօնդօնի ոստիկանութեան գլխաւորի 1882 թւի հաշւից երեւում է, որ այնտեղի ոստիկանութեան մէջ ծառայում են 12,943 մարդիկ։ Անցեալ տարում Լօնդօնում կառուցվել են 23,301 նոր տներ. քաղաքի տարածութիւնը ընդարձակված 76 անգլիական մղոնով։ Բանտում նստել են 78,416 մարդիկ, որոնցից 12,434 հոգի արբեցութեան համար և 14347 մարդիկ օտարի կայքը սեփականացնելու պատճառով։ Գողացած առարկաների արժողութիւնը 159,288 ֆ. ստերլինգ էր, որոնցից վերադարձրած են տէրերին միայն 63,222 ֆ. ստերլինգ արժողութիւն ունեցող առարկաներ։ Կառքերի տակ են ընկել և մահուան դուռն են հասել անցեալ տարի 271 մարդիկ. այլանդակված են 3,589։ Կորել են տասը տարեկանից փոքր 12,879 երեխաներ, և 3,961 հասակ առածներ. նրանցից 124 հասակաւորներ և 12 երեխաներ վերադարձել են, իսկ 74 մարդիկ անձնասպանութիւն են գործել. 50 դիակներ անյայտ մնացին։ Փողոցներում 16,721 շներ են բռնված, նրանցից 1,933 տէրերը պահանջել են, իսկ մնացածներին տարել են շների ապաստարանը։

* * *

Ժողովրդական մի քանի ասացուածների մասին։—Անգլիական «World» լրագիրը հրատարակել է հետեւեալ ասացուածները, որոնցով զանազան ազգեր դիմում են հարցերով մի որ և է մարդու մահուան լուրը լսելիս։ Ֆրանսիայում այդ ժամանակ հարցնում են. «իսկ քանի տարեկան էր նա»։—Գերմանիայում հետաքրքրվում են. «ինչից, այնուամենայնիւ, մեռաւ»։—Ամերիկացին բացականչում է. «Սատանան տանի նրան, վերջապէս նա մեռաւ»։—Իտալացին ասում է. «Այժմ նա բաղդաւոր է. նա այլ եւս պէտք չունի աշխատելու»։—Հօլանդացին անդեկանում է»։ իսկ ո՞րքան փող թողեց հանգուցեալը»։—Անգլիացին շտապում է իմանալ. «Արդեօք ապահովւած էր հանգուցեալի կեանքը»։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 11 նոյեմբերի։ Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը հերքում է „Современныя Извѣстія" լրագրի հաղորդած և ուրիշ լրագիրների արտատպած լուրը, իբր թէ Մօսկվայի չորրորդ գիմնազիայի նախկին աշակերտը օգոստոսի 24-ին գործով վիրաւորեց հին լեզուների ուսուցչին և դրա համար գեներալ-նահանգապետը աքսորեց նրան Տաշկենտ գինուոր դարձնելու համար։ Ցիշեալ գիմնազիայում այդպիսի բան չէ եղել։ Հանգուցեալ կայսր Ալէքսանդր II-ի շիրմի վրա նոյեմբերի 9-ին արծաթէ հիանալի պսակ դրին Օրենբուրգի կօզակների կողմից։ „С. Петер. Вѣдом." լրագիրը հաղորդում է, որ ֆինանսների մինիստրութեան մէջ հարց է մշակվում կայսրութեան և Պրիվիսլեան երկրում գարեջրի ակցիզը 10 կոպէկով բարձրացնելու մասին, որը պետական եկամուտներին կաւելացնի 2,600,000 րուբլ։ „Ֆրիտենհօյց" ընկերութիւնը Բերդիչեվի, Կիեվի և Խարկօվի մէջ սնանկացաւ։ Հատուցանելի գումարը 1,200,000 րուբլ է, իսկ առձեռն գումարը 500000 ր.։

ՓԱՐԻԶ, 11 նոյեմբերի։ Պատգամաւորների ժողովի մէջ արմատականները պախարակում էին հոգեւորականութեան վարմունքը և պահանջում էին եկեղեցու բաժանումն պետութենից։ Մինիստր-նախագահ և դաւանութիւնների մինիստրը յոյս յայտնեցին, որ այդ բաժանումն շուտով կը կայանայ, բայց առ ժամանակ պէտք է հետեւել կոնկորդատին։ Կօխինխինայի նահանգապետը հեռագրեց, որ ֆրանսիական օգնական բոլոր զօրքերը արդէն ճանապարհին են Խայֆօնգից դէպի Խանոյ։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 11 նոյեմբերի։ Այսօր Բեզպնիկօվսկի հասարակութեան պատգամաւորութիւնը ներկայացրեց Նորա Մեծութիւններին աղ և հաց և Կազանի Աստուածածնի պատկերը։ Պավել Կուլիկօվի կաշու գործարանի սնանկանալու պատճառով հօգաբարձուներ են նշանակվում։ Վնասը մէկ միլիօն րուբլուց աւելի է։

ՕԴԷՍԱ, 11 նոյեմբերի։ Քաղաքի շրջականերում և Տիրասպօլի մօտ հացի խանութներ ունեցողները այդ խանութների և բելսային ճանապարհներ շինելու համար առած ծախսերի պատճառով դիմեցին ֆինանսների մինիստրութեանը մի խնդիրքով ընդդէմ էլէվատօրների կառուցման։

ԲԵՐԼԻՆ, 11 նոյեմբերի։ Այսօր Ս. Պետերբուրգ ուղեւորվեցաւ աւստրիական դեսպան կոմս Վօլկենշտէյն։

ՏՐՕԲՈՒՐԳ-ՎԱԼԵՆՍԻԱ, 11 նոյեմբերի։ Ի պատիւ գերմանական թագաժառանգի ճաշ տրվեցաւ, որին ներկայ էին բոլոր բարձրաստիճան անձինք։ Թագաժառանգը առաջարկեց սպանիական թագաւորի կենացը, իսկ բուրգօմիստրը պատասխանեց Գերմանիայի, գերմանական կայսրի և թագաժառանգի կենացներով։ Երեկոյեան թագաժառանգը թատրօնի մէջ էր, որտեղ ոգեւորութեամբ ընդունվեցաւ, իսկ կէս գիշերին Մադրիդ ուղեւորվեցաւ, որտեղ հասաւ այսօր և ընդունվեցաւ սպանիական թագաւորից։

ԼՕՆԴՕՆ, 11 նոյեմբերի։ Շանխայից ստացված լուրերի համեմատ չինական կառավարութիւնը հրամայեց Իւն-Նան նահանգի մէջ եղած զօրքերին ուղեւորվել դէպի Տօնկինի սահմանները և միանալ սեւ դրօշակների հետ միասին ֆրանսիացիների դէմ կռուելու համար։ Չինական հարաւային միւս նահանգներում գտնված զօրքերը միայն սահմանները կը պաշտպանեն առանց նրանցից անցնելու։ Չինական զօրքերի հրամանատար նշանակված է Լին։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 12 նոյեմբերի։ Այսօր կը կայանայ յանձնաժողովի առաջին նիստը, որ նշանակված է նահանգական մասնաժողովների եզրակացութիւնը խմիչքների գործի մասին քննելու համար։ Ս. Պետերբուրգի ընկերութեան „Պեօտր Վելիկի" շոգենաւը, որ Չինաստանից թէյ է բերում և որի մասին անհանգստացնող լուրեր էին տարածված, ենթարկվեցաւ փոթորկի ովկիանոսի մէջ, այժմ կարանտին է պահում Ջմիւռնիայի մէջ և դեկտեմբերի 1-ին կը հասնի Օդէսա։

ՌԻԲԻՆՍԿ, 12 նոյեմբերի։ 4° ցուրտ է, ձիւնը սակաւ է։

ՄԱԴՐԻԴ, 12 նոյեմբերի։ Գերմանական թագաժառանգին դիմաւորելու ժամանակ սպանիական թագաւորը կրում էր գերմանական ուլանների համազգեստը։ Թագաժառանգը և թագաւորը կառքով գրօսնեցին և և ազգաբնակութենից ոգեւորութեամբ ընդունվեցան։

ԼՕՆԴՕՆ, 12 նոյեմբերի։ Այն անձը, որի մօտ գտնվեցաւ դժոխային մեքենան, գերմանական սօցիալիստների առաջնորդներից մէկն է Վօլֆ անունով, որը, ինչպէս ասում են, մտադիր էր ճայթեցնել այստեղի գերմանական դեսպանատունը։

ՓԱՐԻԶ, 12 նոյեմբերի։ Պատգամաւորների ժողովը հաստատեց արմատական Ռօշի առաջարկութիւնը Փարիզի արքեպիսկոպոսի ռոճիկը պակասեցնելու և հոգեւոր սեմինարիաների կառավարչական օժանդակութիւնը դադարեցնելու մասին։

ՄՕՍԿՎԱ, 13 նոյեմբերի։ Այստեղի անտառապահները միջնորդում են անտառային տեղ ստանալու մասին կլինի մօտ օրինակելի անտառային տնտեսութիւն կազմելու համար։ Տագանրօգից „Моск. Вѣд." լրագրին հեռագրում են, որ պետական բանկը շուտով պարտքեր կը տայ հացահատիկների գրաւականով և որ Տագանրօգի առեւտրական մասնաժողովը հաւանեց ռուսաց ընկերութեան նախագիծը Տագանրօգի մէջ նաւահանգիստ և էլէվատօրներ կազմելու մասին։ Էլէվատօրներից օգտվելու համար վարձ նշանակված է 5 կ. իւրաքանչիւր չէտվերտի համար։

ՕԴԷՍԱ, 13 նոյեմբերի։ Ցրտերի պատճառով նաւագնացութիւնը Տագանրօգի մէջ դադարեցաւ։

ԽԱՐԿՕՎ, 13 նոյեմբերի։ Կրիվարօգի երկաթուղու բացումը գարունքից շուտ չի կայանայ։ Գիւղացիները մեծ չափերով գնում են կալուածատէրերի հողերը։ Հողերի գինը բարձրացել է 60-ից մինչեւ 120 ր. դեսեատինը։

ՍԱՐԱՏՕՎ, 13 նոյեմբերի։ Վօլգայի ջուրը աւելանում է։ 6° ցուրտ է, ձիւն չը կայ։ Քաղաքի էլեկտրական լուսաւորութեան փորձերը աջողվեցան։

ԿԱԶԱՆ, 13 նոյեմբերի։ Այստեղ ցուրտ է և ձիւն։

ԼՕՆԴՕՆ, 13 նոյեմբերի։ Սուտ մարգարէ Մահդիի յաղթութեան պատճառով Կայիրէյի մաքրելը անգլիական զօրքերից կասկածաւոր է։ Եգիպտական զօրքերը յետ են քաշվում Սուդանից և առժամանակ պաշտպանողական դիրք կունենան։

ԼՕՆԴՕՆ, 13 նոյեմբերի։ Հօն-Կօնգից հեռագրում են, որ 3000 չինացիներ նոյեմբերի 5-ին յարձակվեցան Խայզուսիգի վրա։ Նաւից պաշտպանված ֆրանսիացիները եօթ ժամ պաշտպանվում էին։ Վերջապէս չինացիները յետ քաշվեցան։ Ֆրանսիացիները կորցրին 20 մարդ վիրաւորվածներով և սպանվածներով։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 13 նոյեմբերի։ Ուրբաթ, Անիչկօվ պալատի մէջ զանազան պատգամաւորութիւնների մեծ ընդունելութիւն կար, որոնք հպատակօրէն շնորհաւորութիւններ ներկայացրին արքայական թագադրութեան առիթով։ Պատգամաւորների թւումն էին հետեւեալ տեղերի զանազան հասարակութիւնների ներկայացուցիչներ՝ Աստրախանի, Վիլնօի, Վլադիմիրսկի, Կալուգայի, Կուրսկի, Նովգորոդի, Պօլտավայի, Սամարայի, Սմօլենսկի, Տվերի, Խարկօվի և Չերնիգօվի նահանգների։ Բոլոր պատգամաւորութիւնները ներկայացրին Նորա Մեծութիւններին սուրբերի թանգագին պատկերներ և մեծամասնութիւնը աղ և հաց արծաթէ ոսկեջրած գեղեցիկ սկուտեղներով։ Նորա Մեծութիւնները ողորմաբար շնորհակալութիւն էին յայտնում պատգամաւորներին, խօսում էին նրանց հետ։ Շատերը արժանացան Թագուհու ձեռքը համբուրելուն։ Նոյեմբերի 15-ին Ս. Պետերբուրգի նահանգական դատարանի մէջ կը սկսվի քննվել գործող զօրքերի ինտենդանտային բաժնի մէջ կատարված զեղծումների գործը։ Գլխաւոր մեղադրվածը զօրքերի նախկին ինտենդանտ է, տայնիս օվետնիկ Ռօսսիցկի, որ մեղադրվում է ծառայական զեղծումների մէջ յօդուտ կապալառուների։ „С. Петерб. Вѣд." լրագիրը հաղորդում է, որ ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրութիւնը առաջարկեց պետական խորհուրդին, որ եկող տարի էլ վերցնեն ժամանակաւոր տուրքեր ջրային ճանապարհով ապրանքներ ուղարկելու համար։

ՄՕՍԿՎԱ, 13 նոյեմբերի։ Երէկ վախճանվեցաւ այստեղ գեմստվօի գործիչ և հրապարակախօս Ալէքսանդր Իվանօվիչ Կօշելեվ։

ՌԻԲԻՆՍԿ, 13 նոյեմբերի։ Վօլգայի վրա սառուց է լողում, ցուրտը 7° է։

ՉԵՐԵՊՕՎԻՑ, 13 նոյեմբերի։ Եղանակը պարզ է, 5° ցուրտ է։

ԱՐԽԱՆԳԵԼՍԿ, 13 նոյեմբերի։ Երէկ բացվեցաւ այստեղ փայտ սղոցելու շոգէ գործարան „Շտամպէ և Ռուսեն" ընկերութեան։

ՉԵՐԵՊՕՎԻՑ, 13 նոյեմբերի։ Շեկսնա գետի վրա սառուց է լողում։ Ճանապարհորդական շոգենաւերը մտցրած են դոկ։

ԱԼԱՏԻՐ, 13 նոյեմբերի։ Սուրա գետը սառուցով ծածկվեցաւ։ 10° ցուրտ է։

ՕԴԷՍԱ, 13 նոյեմբերի։ Հաստատ տեղեկութիւնների համեմատ „Ֆեխտենհօյցի" տան վնասը 1,200,000 ր. է, իսկ առձեռն գումար 500000 ր.։

ԲԵՐԼԻՆ, 13 նոյեմբերի։ Այսօր գիշեր Ս. Պետերբուրգ ուղեւորվելով Բերլինից անցան Մեծ իշխան Ալէքսի Ալէքսանդրովիչ և Եւգենի Մակսիմիլիանովիչ իր ամուսնի հետ։

ՓԱՐԻԶ, 13 նոյեմբերի։ Գրէվի, ընդունելով Սերանօին, ասեց, որ Ֆրանսիան և Սպանիան ցեղակից ժողովուրդներ են և նրանց մէջ մրցումն կարելի է միայն խաղաղ գործունէութեան ասպարիզի վրա։ Պաշտօնական հեռագիրները Տօնկինից նոյեմբերի 5-ից հաղորդում են, որ չինացիները յարձակվեցան Խօյզուօնգի վրա նոյեմբերի 2-ին, բայց յետ մղվեցան։ Այնուհետեւ նորից յարձակվեցան նոյեմբերի 5-ին և այդ յարձակման վախճանը դեռ յայտնի չէ։ Ֆրանսիացիները կենտրոնացած են Խանօի մէջ և պատրաստվում են յարձակման համար։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 11 նոյեմբերի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 96 ր. 62 կ., երկրորդ 94 ր. 50 կ., երրորդ 94 ր. 62 կ., չորրորդ 94 ր. 12 կ., հինգերորդ 94 ր. 25 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 218 ր. 50 կ., երկրորդ 208 ր., արեւելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 91 ր. 25 կ., երկրորդ 91 ր. 25 կ., երրորդ 91 ր. 50 կ., ոսկի 8 ր. 42 կ.։ Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ $23^{13}/_{32}$ պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա $199^{1}/_{2}$ մարկ, Փարիզի վրա $246^{3}/_{4}$ ֆրանկ։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ սրանով յայտնում է, որ ներկայ նոյեմբերի 18-ին, 12 ժամին, իր ներկայութեամբ լինելու է աճուրդ հետևեալ քաղաքային հողերը կապալով տալու համար։

1) Հաւլաբարի հողերը 229 դեսեատին 1560 քառ. սաժէն չափով գաջ պատրաստելու համար, 1884 թ. յունվարից մինչև 1887 թուականի յունվարը։

2) կուկիայի հողեր 888 դեսեատին 1800 քառ. սաժէն վարուցանքի և ուրիշ տնտեսական պարապմունքների համար ներկայ տարվայ դեկտեմբերի 1-ից երեք տարի ժամանակամիջոցով։ և 3) Նաւթլուխի հողեր 194 դեսեատին 100 քառ. սաժէն արօտատեղի և պարտիզային բոյսերի համար 1884 թ. յունվարի 1-ից 1887 թ. յունվարի 1-ը։ Պայմանները կարելի է տեսնել վարչութեան մէջ 8—2 ժամը ամեն օր, բացի տօներից։

1—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ յայտնում է, որ Երևանեան հրապարակի վրա քաղաքային տան մէջ խանութների չինութիւնը կը վերջանայ մինչև 1884 թուականի յունվարը և այդ պատճառով ցանկացողներին վարձել այդ խանութները հրաւիրում է հիմիկուց յայտնել, որպէսզի վերջացնելուց յետոյ խանութները փոփոխութիւնների չենթարկվեն։ Կարելի է յայտնել քաղաքային վարչութեան մէջ ամեն օր մինչև ժամի 2-ը։

1—3

ԹԻՖԼԻՍԻ տեխնիկական ուսումնարանի մօտ ծախվում է ԴԱՏԱՐԿ ՀՈՂ։ Գնի մասին տեղեկանալ՝ Գօլօվինսկի պրօսպէկտ, տուն Սարաջեվի, № 14։

3—6 (3)

КЁЛЕРСКАЯ УКСУСНАЯ ЭССЕНЦІЯ.

42—50

ԳԼՕԲՈՒՍԻ ԳՐԻՉՆԵՐ

Որոնցով կարելի է գրել ամենակոպիտ թղթի վրա։

Միակ գործակատար ԼԻԱԿԱՆ Խ... տեղը կան ամեն... րի համար մեծ ԳՐԻՉՆԵՐ էժան քան թէ... նոյնպէս ԹԱՆԱՔ... ներ, գմուռ, ՄԱ... րիչներ, պենալ... ներ, ծխախոտի... ՆԵՐ, աճելիք, ս... ներ, ԲԱԶԿԱԹՈՌ... բարկու կախելու... ՏԻՆԵՐ, անոտներ, լովթիւն ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹ։ Նոյն տեսակ ձեռագրեքանակութեամբ ամեն ձևի 25% ուրիշ տեղ։ կան թուղթ, անտրակՏԻՏՆԵՐ, քարեգԳՐՉԱԿՈԹ, քսակամաններ, ՄԿՐԱՏրոցներ, խալիչաՄԱՀՃԱԿԱԼ, վեհամար իրեր, ԳՕՄԱՏՈՒՑԱՐԱՆՆԵՐ, բրիտանական մետալից իրեր, ԼԱՊՏԵՐՆԵՐ, գգալներ, ԲԱԺԱԿՆԵՐ, ջրամաններ, երեսլուանալու ամաններ, ֆիլտրա, կրանշվոցներ, այգու մկրատներ, շորի չչէօտկագլխի, երկաթէ թելերից, ձիու համար։ Մակենտօշներ։ Բժշկական թուղթ վատերկլօզետի համար և այլն և այլն։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹ։

94—100

„ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ԳՐՔԵՐԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ" վարչութիւնը խոնարհաբար խնդրում է ընկերութեան յարգելի աշխատակից-անդամներից, որ բարեհաճեն հաղորդելու վարչութեան մինչև առաջիկայ դեկտեմբերի 1-ը ընկերութեան վերաբերեալ կարևոր տեղեկութիւնները։

փոխ-նախագահ՝ Գ. Աքիմեանց։

Ատենադպիր՝ Գ. Շահբուդաղեանց

2—3

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՇՈԳԵՆԱՒԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ «Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.»

Չորեքշաբթի, նոյեմբերի 9-ին հասաւ ՓՈԹԻ **MEUSE (ՄԵՕԶ)** շոգենաւը, որի նաւապետն է ԺԻԲՈՒԷՆ (GIBOIN) և ՓՈԹԻԻՑ կը վերադառնայ ՏՐԱՊԻԶՈՆ, Կ. ՊՕԼԻՍ և ՄԱՐՍԷԼ չորեքշաբթի օր, 16-ին նոյեմբերի, իսկ ԲԱԹՈՒՄԻՑ ուրբաթ օր 18-ին նոյեմբերի եթէ եղանակը նպաստաւոր լինի նաւագնացութեանը։

Տեղեկութիւնների համար դիմել ընկերութեան ագենտներին. փօթիում պ. ԳԱՐԱՆԻՕՆԻՆ, Բաթումում պ. ՀԵՔԻՄԵԱՆՑԻՆ և Թիֆլիսում պ. ԲԸՆՕԻՆ, Արծրունու գալլերէայում, № 194

3—5

Բ. ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆԻ

լրագրական գործակալութեան գրասենեակում

ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ

Բաժանորդագրվում են ամեն տեսակ պարբերական հրատարակութիւններին, ինչպէս տեղական, Ռուսաստանի, նոյնպէս և Արտասահմանեան։

Հասցէն։—Тифлисъ. въ Газетное Агентство В. Шавердова.

3—10

ՇՕԿՕԼԱՏ ԵՒ ԴՐԱԺԷ
Ս. ՍԻՈՒ ԵՒ ԸՆԿ.
ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ ՄՕՍԿՎԱՅԻ ՄԷՋ

գտնվում է ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ հետևեալ մագազիններում. Գ. Մ. Կօպաձէի, Ս. Անիևվի, Ա. Գ. Ակօպօվի, Վ. Ֆ. Սիտօվի, Ե. Ա. Եղիազարօվի, Գ. Ա. Բանտաչեվի, Ս. Ա. Ծովիանօվի, Յ. Ա. Բաբանօսօվի, Յ. Ի. Գուրգենօվի, Ի. Ա. Եւանգուլօվի և ուրիշ շատերի մագազիններում, նոյնպէս և ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ երկրի միւս բոլոր քաղաքներում։

18—24 (1—15)

Վերականգնեցնող ՄԱԿ-ՄԱՍՏԵՐ, մազերը ամրացնող և նրանց ԲՆԱԿԱՆ ԳՈՅՆԸ վերադարձնող։ Գինը 2 ր. շիշը, ՓՈՍՏՈՎ ուղարկված 2 ր. 49 կոպ. ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ խանութի մէջ

Մի և նոյն տեղը ԽԻՆԱՅԻ ԻՒՂ, մազերը ամրացնելու համար, 1 ր. ամանը և վրձին գլխացաւի դէմ, ՏՈՒԱԼԷՏԻ ՍԱՊՈՆ և հոտաւէտ ջրեր և այլն

82—100

ОТКРЫТА ПОДПИСКА

на **1883** годъ

НА БОЛЬШУЮ ЕЖЕДНЕВНУЮ, ПОЛИТИЧЕСКУЮ, ОБЩЕСТВЕННУЮ И ЛИТЕРАТУРНУЮ ГАЗЕТУ

„РУССКІЙ КУРЬЕРЪ"

ГОДЪ ПЯТЫЙ.

УСЛОВІЯ ПОДПИСКИ:

Съ доставкою въ Москвѣ:						Съ пересылкою въ города:					
На 12 мѣс.	8 р.	50 к.	На 6 мѣс.	4 р.	50 к.	На 12 мѣс.	9 р.	— к.	На 6 мѣс.	5 р.	— к.
» 11 »	8 »	— »	» 5 »	3 »	90 »	» 11 »	8 »	50 »	» 5 »	4 »	60 »
» 10 »	7 »	50 »	» 4 »	3 »	25 »	» 10 »	8 »	— »	» 4 »	3 »	70 »
» 9 »	6 »	75 »	» 3 »	2 »	50 »	» 9 »	7 »	40 »	» 3 »	2 »	75 »
» 8 »	6 »	— »	» 2 »	1 »	90 »	» 8 »	6 »	70 »	» 2 »	2 »	— »
» 7 »	5 »	25 »	» 1 »	1 »	— »	» 7 »	5 »	90 »	» 1 »	1 »	10 »

За границу: на 12 м. 17 р., на 6 м. 9 р., на 3 м. 5 р., на 1 м. 2 р.
Подписка принимается въ конторѣ изданія: Москва, Москворѣцкій мостъ, д. Н. П. Ланина, въ извѣстныхъ книжныхъ магазинахъ Москвы и С.-Петербурга и въ Парижѣ—Rue Clément, 4, Adam.

Гг. иногородные благоволятъ адресоваться преимущественно въ контору изданія **„РУССКІЙ КУРЬЕРЪ"**

Редакторъ-Издатель **Н. П. Ланинъ.**

(3—15—10)

ՍՏԱՄՈՔՍԱՅԻՆ ՑԱՒԵՐԸ

ՊԷՊՍԻՆԵԱՆ ԳԻՆԻ „ԲՈՒԴՕ"

Այդ գինին շատ դուրեկան համ ունի, 25 տարի շարունակ գործ է ածվում հետևեալ դիպվածներում. ԱԽՈՐԺԱԿԻ ԲԱՑԱԿԱՅՈՒԹԵԱՆ, ՍՏԱՄՈՔՍԱՅԻՆ ՑԱՒԵՐԻ և առհասարակ ԱՆԿԱՆՕՆ ՄԱՐՍՈՂՈՒԹԵԱՆ ժամանակ։

Պէպսին „Բուդօ" ճանաչված է Փարիզի բժշկական Ակադեմիայից և արժանացաւ առաջին մեդալների ՓԱՐԻԶԻ աշխարահանդէսում 1867 թ. ՎԻԷՆՆԱՅԻ 1873 թ. ՖԻԼԱԴԷԼՖԻԱՅԻ 1876 թ. և ՓԱՐԻԶԻ 1878 թ.։

Paris: Hottot—Boudault, 7, Avenue Victoria.

Գլխաւոր պահեստը ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ՝ Բարձրագոյն հաստատված կովկասեան ընկերութեան դեղատան ապրանքների վաճառման։

Դեպօ Շահ-Պարոնեանցի, և Գրիմնսկի այլ դեղատներում։

ՎԻԷՆՆԱՅԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏՈՒՆ ՄԱՆԻ
ԲԱԹՈՒՄ, ՏՈՒՆ ԹԱՅԻՐՕՎԻ

Մեծ քանակութեամբ ապրանքների պահեստ և վաճառատուն, ուր գտնվում են մեծ քանակութեամբ ամեն տեսակ կօշիկներ-ոտնամաններ, գուլպա-չուլքէք, հովանոցներ-զոնտիկներ, հագուստներ տղամարդի և կանանց, պլուշներ-բաղդադիք կովկասի ճաշակով, շալիկներ, ժամացոյցեր, ոսկէ և արծաթէ։ Ամեն տեսակ ապխտակեղէններ (շուշեղէն), որպէս են ստաքաններ, վազեր և այլն։ Նոյնպէս և դանակներ, պատառաքաղներ գգալներ Ֆրաժի ֆաբրիկից և հասարակ տեսակներից, կոճակներ, քաթանեղէն, գըլխարկներ և այլն և այլն ամեն ապրանքից գտնվում են մեծ քանակութեամբ շատ տեսակներով։ Ծախվում են ֆաբրիկի գնով և առանց աւելցուկի (безъ-запроса)։ Ընդունում է պատուէրներ օտար քաղաքներից ամեն տեսկա ապրանքների։

Հասցէն. БАТУМЪ, Мани, д. Таирова. ՄԱՆԻ